

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocukların Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özelliklerinin Travmatik Strese Etkisi

The Effect of Socio-Demographic and Economic Characteristics of Children Exposed to Sexual Abuse on Traumatic Stress

Gökhan YANAR¹, Sema BUZ²

¹Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD, gkhnynr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8299-8630

²Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, semabuz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8326-3732

Başvuru: 06.05.2022
Kabul: 17.07.2023

Atıf:
Yanar, G. ve Buz, S. (2023). Cinsel istismara maruz kalan çocukların sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin travmatik strese etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(3), 579-603. DOI: 10.33417/tsh.1113333

ÖZ

Bu çalışmada; cinsel istismara maruz kalan çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin neler olduğu, çocuğun ve ailenin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri ve aile ilişkilerinin travmatik strese etkisinin olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Gözlemsel araştırma yöntemlerinden biri olan retrospektif yöntemin kullanıldığı çalışmanın örneklemini 2013-2016 yılları arasında cinsel istismar nedeniyle Kocaeli Çocuk İzlem Merkezine yönlendirilen, Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği uygulanan 163 çocuk ve ailesinin dosyaları oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş dosya bilgi formu kullanılmıştır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların dosyalarının geriye dönük incelemesinde; cinsel istismara maruz kalan çocukların cinsiyet, akademik başarı gibi sosyo-demografik özelliklerinin travmatik stres üzerinde etkili olduğu ve eğitimin erken aşamalarındaki çocuklar ve kız çocuklarının travma sonrası stres belirtileri açısından risk grubunda olduğu saptanmıştır. Çocukların maruz kaldıkları istismarın penetrasyon içermesi ve aile içinde meydana gelmesinin travmatik stresi arttırdığı tespit edilmiştir. Anne ve babaların sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin çocukların travmatik stresi açısından herhangi bir yordayıcı özellik taşımadığı ancak çocuğun, anne ve babası ve sosyal çevresi ile oluşturduğu olumlu ilişkilerin çocukta cinsel istismar sonrasında oluşan travmatik stresin daha düşük olmasında etkili olduğu saptanmıştır

Anahtar kelimeler: Çocuk, çocuk cinsel istismarı, aile, travmatik stres

ABSTRACT

In this study; It was aimed to determine the socio-demographic and economic characteristics of children and their families who were exposed to sexual abuse, the effects of socio-demographic and economic characteristics of the child and family on post-traumatic stress, and whether family relationships have an effect on traumatic stress. The sample of the study, in which the retrospective method, which is one of the observational research methods, was used, consisted of the files of 163 children and their families, who were referred to the Kocaeli Child Monitoring Center due to sexual abuse between 2013 and 2016, and were administered the Post Traumatic Stress Response Scale in Children. In the retrospective examination of the files of children who have been sexually abused; It has been determined that sociodemographic and economic characteristics of children exposed to sexual abuse and their families are risk factors for sexual abuse, socio-demographic characteristics of the child such as gender and academic achievement are effective on traumatic stress. It has been determined that the abuse that children are exposed to includes penetration and it occurs within the family, increasing traumatic stress. It has been determined that the socio-demographic and economic characteristics of the parents do not have any predictive feature in terms of the traumatic stress of the children, but the positive relationships that the child creates with his parents and social environment are effective in lowering the traumatic stress in the child after sexual abuse.

Keywords: *Child, Child Sexual Abuse, Family, Traumatic Stress*

*Bu çalışma ilk yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında yazılan ve 2017 yılında savunulan 'Cinsel istismara maruz kalan çocukların sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin travmatik strese etkisi' başlıklı yüksek lisans tezinin bulgularına dayalı olarak üretilmiştir.

GİRİŞ

Çocuklar tüm canlılar içinde en uzun bakım, koruma ve ilgi gerektiren varlıklardır. Bir toplumun ilerleyebilmesi ve kalkınabilmesi için o toplumda yetişen çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı gelişmesi gerekmektedir. Çocukların hayatlarını sağlıklı ve uyum içinde sürdürebilmeleri için iyi bir bakıma, onaylanmaya, değer verilmeye ve sevmeye gereksinimleri vardır. Çocukların bu iyilik halinin sağlanamaması veya sürdürülmemesi durumunda istismardan söz edilebilir (Bostancı ve ark. 2006, Adalı 2007).

Çocuk istismarı olgusu dünya var olduğundan beri her toplumda görülen evrensel bir sorundur. Çocuk istismarı ve ihmali Dünya Sağlık Örgütü tarafından, “bir sorumluluk, güven ya da güç ilişkisi bağlamında; çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi ya da onuru açısından, fiilen zararlı veya potansiyel olarak zararlı sonuçlar verebilecek her tür fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ya da ihmalkâr davranış veya ticari amaçlı ya da diğer her türlü sömürü” olarak tanımlanmaktadır (DSÖ, 2002).

Çocuk istismarı; fiziksel, duygusal ve cinsel boyutlarda gerçekleşebilmektedir. Çocukluk çağı istismarları çocuklarda fiziksel ve ruhsal birçok etkiye de yol açabilmektedir ancak çocukluk çağı cinsel istismarı ruhsal etkilerinin uzun yıllar devam etmesi ve çocuğun beden bütünlüğüne yönelik tehdit oluşturması nedeniyle çocuk üzerinde daha fazla travmatik etkiye neden olabilmektedir.

Çocuğun cinsel istismarı çocuğun yaşadıklarının anlamını tam olarak kavrayamadığı fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal olgunluk açısından henüz hazır olmadığı, rıza gösterme ve onaylama becerisinin bulunmadığı sosyal yönden ve yasalar tarafından suç olarak değerlendirilen cinsel aktiviteye zorlanmasıdır (Yurdakök, 2010, Aydemir ve Yurtkulu 2012).

Çok eski bir olgu olan çocuğa yönelik cinsel istismar birçok kültür ve toplumda yüzyıllardır toplumlari psikolojik ve sosyal olarak etkileyen bir sorun olup son yıllarda sayısal olarak artış göstermektedir. Türkiye’de cinsel istismar konusu tabu olarak kabul edildiği için, çocuk cinsel istismarı, olaya maruz kalan çocukların başvuru ve açıklama yapmakta zorlandıkları bir istismar türü olarak görülmektedir (Polat, 2007). Ülkemizde bu konunun gizlenmesi, kayıt yetersizliği, yapılan akademik çalışmaların bölgesel ve il bazlı olması, sağlıklı veri bildirimiminin olmaması vb. nedenlerin varlığı gerçekleşen cinsel istismarlarla ilgili bir veri tabanı oluşturulmasını zorlaştırmaktadır (İşeri, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2020 yılında paylaştığı bir rapora göre, 2-17 yaşları arasındaki 1 milyara yakın çocuk 2019 yılında fiziksel, cinsel ya da duygusal şiddete maruz bırakılmıştır. World Vision’ın 2020 yılı raporuna göre ise, her yıl dünyada 1 milyar 700 milyon çocuk istismara uğramıştır. 2020 yılında yayınlanan Türkiye’de Çocuğa Karşı Şiddet Raporuna göre; 2403 erkek ve 16198 kız çocuğu cinsel suç mağduru olmuştur. TÜİK 2020 yılı verilerine göre güvenlik birimlerine yıl içerisinde 150 bin 615 çocuk getirilmiş olup bu çocukların %12,2’sinin cinsel suçlardan mağdur olduğu belirlenmiştir.

Çocuk cinsel istismarında çocuğun cinsiyeti (kız çocuk olmak), küçük yaş grubunda olması, fiziksel, psikiyatrik, mental bir sağlık sorununun olması, çocuğun veya aile üyelerinden bir veya bir kaçının alkol ve madde bağımlısı olması, çocuğun ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin de olmaması ve aile içi şiddet öyküsünün varlığı çocuğun cinsel istismarında önemli risk faktörleri olarak değerlendirilmektedir (Stratton ve ark., 2002, Veenam ve ark., 2015, Berger ve ark., 2005, Taner ve Gökler, 2004).

Ailelerin sosyo-demografik özellikleri çocuğa yönelik cinsel istismarda önemli bir risk faktörü olarak görülmektedir (Zielinski ve Bradshaw, 2006). Çocukların, ebeveynlerini, kendilerini reddeden ve kendileri ile bakım ilişkisine girmeyen bireyler olarak algılanması, tek ebeveyn ile yaşama, üvey babanın olması ve annenin eğitim düzeyinin düşük olması cinsel istismarda belirgin risk faktörlerinin başında gelmektedir (Gencer ve Güvenir, 2010). Anne ve/veya babanın fizyolojik ve psikolojik rahatsızlığı olması, özellikle annenin süregen bir hastalığının varlığı, evlilik çatışmaları, annenin uzun süre olmayışı, anne/babanın alkolizm probleminin oluşu, anne ve babanın madde bağımlısı olması, sosyal izolasyon ve cezalandırıcı anne baba tutumları çocukların cinsel istismarında riski artırmaktadır (Putnam, 2003).

İstismar tüm sosyoekonomik düzeylerde yaşanmakla birlikte yoksul ailelerde istismar riskinin arttığından bahsedilmektedir (Kurnaz, 2007). Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan ailelerde çocukla daha az zaman geçirme, daha az duygusal paylaşım olması, katı ve cezalandırıcı kuralların cinsel istismar riskini arttırdığı ifade edilmektedir (Zielinski ve Bradshaw, 2006).

Cinsel istismara maruz kalan kişi hayatının bu evresinde yaşamı üzerindeki kontrolü kaybeder ve sonrasında savunma mekanizmalarını saf dışı bırakan psikolojik reaksiyonlar baş gösterir (Gölge, 2005). Bu reaksiyonlardan birisi de ruhsal travmadır (Dönmez ve ark., 2014). Brewin ve arkadaşlarının 2000 yılında 77 makaleyi tarayarak yaptıkları bir meta analiz çalışmasında Travma Sonrası Stres Bozukluğunu (TSSB) yordamada cinsiyet (kadın olmak), yaşın küçük olması, düşük sosyo-ekonomik statü, düşük eğitim, azınlık statüsü, psikolojik güçlükler, travmatik yaşantı öyküsü, zor çocukluk koşulları, travmatik yaşantının şiddeti, travmatik yaşantı sonrasında sosyal destek yoksunluğu, travmatik yaşantı sonrasında genel yaşam stresi faktörlerinin etkili olduğu belirtilmiştir.

Travma sonrasında ortaya çıkan tepkiler ve sorunlar çeşitlilik göstermektedir. Çocuk ve ergenler travmatik olaylara veya travmatik durumlara maruz kaldığında bu durumlarla başa çıkabilme becerileri yetersiz kaldığında travmatik stres oluşur. Çocuklar, yaşlarına bağlı olarak travmatik olaylara farklı tepkiler verebilmektedir. Çocukların gelişim dönemleri ve yaşları farklılık gösterse de cinsel istismara maruz kalan tüm çocuklar yaşadıkları olaya karşı stres tepkisi vermektedir (Sarıcan, 2016).

Cinsel istismara maruz kalan çocuğun stres düzeyini; çocuğun daha önceki deneyimleri, çocuğun cinsel istismara maruz kalma süreci, travmatik deneyim ve psikiyatrik güçlük olup olmaması, çocuğun sosyal destek ve başa çıkma sistemleri, eğitim durumu ve sosyoekonomik koşulları da etkilemektedir (Haizlip ve Corder, 1996; Yılmaz, 2009).

Bu çalışmada travma sonrası stres; çocukların maruz kaldığı cinsel istismarın türü, sıklığı, istismarcının yakınlık derecesi, çocuğun ve ailesinin sosyodemografik, ekonomik ve aile içi ilişkileri çerçevesinde ele alınmıştır. Kılıç'a (2003) göre travmatik yaşantının şiddeti; travma tipi, olayın olduğu yere yakınlık, fiziksel yaralanma, yakın kaybı, olayın tekrarlanması gibi değişkenlerle ilişkilidir. Ayrıca kişinin olayı anlamlandırma biçimi ve bu olaya yüklediği anlam da travmanın şiddetini artırmaktadır. Çocuğa yönelik cinsel istismar göz önüne alındığında travmanın şiddeti çocuğun yaşına, cinsiyetine, bilişsel kapasitesine, olay esnasında çocuğa verilen fiziksel zarara, olayın tekrarına, olayın içeriğine, çocuğun ruh sağlığı ve kişilik yapısına, istismarcının yakınlık derecesine vb. göre artmakta ya da azalmaktadır. Ayrıca toplumun travmatik yaşantıya dair tutum ve davranışları, olayın çevre tarafından öğrenilmesi, etiketlenme gibi durumlar da travmanın şiddeti ile ilişkili olabilecek faktörlerdir.

Travmatik bir olaya maruz kalan veya travmadan etkilenen kişilerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, ekonomik koşulları gibi sosyo-demografik özelliklerinin travma sonrası stres bozukluğu ile birlikte travma sonrasında verilen tepkilerle de ilişkili olduğu bilinmektedir. Brewin ve arkadaşlarının çalışmasında (2000) kadınların erkeklere oranla daha fazla travma sonrası stres tepkisi ve TSSB gösterdikleri gözlemlenmiş ve bu durumun kadınların yaşadıklarını ifade etmede zorluk çekmemeleri, daha çok çocukluk travmasına maruz kalmış olmaları ve kadınların içinde buldukları toplum tarafından daha çok travmaya maruz bırakılmasıyla ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Çocuklar da yetişkinler gibi travma sonrası stres tepkilerinin tümünü yaşayabilirler. Çocukların yaşadıkları travmaya olan tepkileri içinde buldukları gelişim dönemlerine ve travmaya yükledikleri anlama göre farklılıklar gösterebilir. Özellikle okul öncesi çocukların travmatik olaylara tepkileri anne/baba veya bakım veren erişkinin tepkilerine bağlıdır. Travmatik olayın kaygı veren ve rahatsız eden parça ve unsurlarının aniden çocuğun zihninde belirmesi çocuğun güvensiz ve çaresiz hissederek korku içinde yaşamasına neden olur, bu nedenle küçük yaşta olan travmatik yaşantı mağdurlarının daha fazla travmatik stres geliştirdikleri söylenebilir (Zara, 2011).

Travma sonrası stres düzeyini araştıran çalışmalarda sosyo-demografik özellikler ile travma sonrası stresin ilişkili olduğu özellikle gelir arttıkça travma sonrası stresin azaldığı ve travma sonrası büyümenin daha fazla gerçekleştiği saptanmıştır (Karainci ve Erkam, 2007, Yorulmaz ve ark., 2010). Travma sonrası gelişim ve sosyo-demografik değişkenlerin ilişkisini araştıran çalışmaların bulgularına göre travmaya maruz kalan kişilerin yakınlarına ilişkin sosyo-demografik değişkenlerin travmaya maruz kalan kişilerin travma sonrası gelişimlerine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Moğolkoç, 2014). Eğitim ve ekonomik düzey, travma sonrası tepkilerin yaygınlığında etkisi olan değişkenlerdendir. Sarıcan tarafından 2016 yılında yapılan bir çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocuklar ve aileleri içinde eğitim seviyesi düşük olanların daha fazla travmatik stres tepkisi gösterdikleri, eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin ise sosyal ağları daha iyi kullanabilme becerisine sahip olmaları, yaşadıkları tepkilerin nedenlerini kavrayabilmeleri ve başa çıkma becerilerinin gelişmiş olması nedeniyle daha düşük stres tepkisi gösterdikleri ifade edilmektedir.

Türkiye’de cinsel istismar olgularının yaygınlığı, sosyo-demografik ve klinik özellikleri ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Birçok çalışma cinsel istismara dair sosyo-demografik özellikleri betimlemekte veya cinsel istismara dair risk unsurlarını araştırmaktadır. Ancak cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını etkileyen etkenlerle ilgili yapılan çalışma sayısı daha azdır. Bu nedenle bu çalışmada adli değerlendirme için Kocaeli Çocuk İzlem Merkezi’ne yönlendirilen cinsel istismar olgularında sosyo-demografik özelliklerinin yanı sıra, mağdur çocukların aile içi ilişkilerinin ve istismarla ilişkili etkenlerin travma sonrası stres ile ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, 2013-2016 yılları arasında Kocaeli “Çocuk İzlem Merkezi’nde değerlendirilen” cinsel istismar vakalarının; yaş, eğitim, cinsiyet, ekonomik durum, anne ve babaların sosyo-demografik özellikleri ve yaşanan cinsel istismara dair özelliklerin (cinsel istismarın sıklığı, istismarcının kimliği, istismarın gerçekleşme biçimi) ve aile içi ilişkilerin çocukların cinsel istismar sonrası stres düzeylerine etkisini inceleyen retrospektif bir çalışmadır.

Araştırmanın bu genel amacı doğrultusunda;

1. Cinsel istismara maruz kalan çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin neler olduğu,
2. Çocuğun ve ailenin sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerinin travma sonrası strese etkisi,
3. Çocukların maruz kaldıkları cinsel istismara dair özelliklerin travma sonrası strese etkisi,
4. Aile ilişkilerinin travmatik strese etkisinin olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma 2013-2016 yılları arasında Çocuk İzlem Merkezi’ne adli makamlarca yönlendirilmiş cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerin dosya bilgilerine dayanılarak geriye dönük bir desende planlanmış ve uygulanmıştır. Bu olgularda değerlendirme standart bir işlemler dizisi üzerinden yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında 2013-2016 yılları arasında Kocaeli İlinde bulunan Cumhuriyet Savcılıkları tarafından cinsel istismara maruz kalma şüphesiyle ÇİM’e gönderilen 560 olgu araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Merkezin işleyişi sırasında merkeze ailesi ile getirilmiş, maruz kaldıkları iddia edilen eylemlerin üzerinden en az altı ay geçmiş çocuklar içinde “Çocuklarda Travma Sonrası Tepki Ölçeği” uygulanmış, aileleri ile görüşme yapılan ve aile görüşme raporu düzenlenmiş ve Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı’nın izin vermiş olduğu 163 çocuğun dosyası çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Zekâ düzeyleri ile ilgili bir tanısı ya da raporu olan, okuma yazma bilmeyen, sekiz yaş altı çocukların dosyaları ile eksik bilgi içeren veya doldurulmamış formları içeren ve Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından incelenmesine izin verilmeyen dosyalar çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından bir dosya bilgi formu oluşturulmuş ayrıca çocukların travmatik stres tepkilerinin düzeyini belirlemek amacıyla adli görüşme sırasında çocuklara uygulanan Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği'nden yararlanılmıştır.

Dosya bilgi formu; ÇİM'ler genel olarak cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşmelerinin yapıldığı merkezler olarak düşünülse de ÇİM'lerde çocukların aileleri ile de hem merkezde bulunan aile görüşmecisi unvanını taşıyan psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişim uzmanı tarafından hem de Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından görevlendirilen sosyal çalışma görevlileri tarafından detaylı aile görüşmeleri gerçekleştirilmektedir. Bu görüşmeler esnasında aile içi ilişkiler değerlendirilmekte ve sonrasında rapor edilmektedir. Dosya bilgi formu oluşturulurken ÇİM'lerde doldurulan sosyo-demografik formlardan alınan veriler ve çocukların aileleri ile yapılan görüşme raporları incelenmiş ve çalışmanın amacına uygun bir tarama formu oluşturulmuştur. Form, çocukların cinsiyet, eğitim durumu vb. gibi sosyo-demografik verilerini, anne ve babaların yaş, medeni durum, evlenme biçimleri, eğitim durumları vb. sosyo-demografik verilerini, çocuğun maruz kaldığı istismarın türü, sıklığı, istismarcının yakınlık derecesi vb. istismara ait verileri, ailelerin gelir durumları, konut durumları vb. ekonomik durumlarına ait verileri içermekle beraber, aile görüşme formlarının incelenmesi neticesinde araştırmacılar tarafından oluşturulan anne, baba, kardeşler ile ilişki temalarının kategorize edilmesi ile oluşturulmuştur. Temalar oluşturulurken anne ve babalar ile yapılan görüşmelerde ailelerin ilişkilerini iyi, orta ve kötü olarak nitelendirmeleri dikkate alınmıştır. Oluşturulan temalar için bağımsız araştırmacıların görüşleri alınmıştır.

Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği (ÇTSS-TÖ)

Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği (ÇTSS-TÖ) TSSB belirtilerinin şiddetini ölçmek amacıyla Pynoss ve arkadaşları tarafından 1987 yılında geliştirilmiş bir ölçektir. Çeşitli travmatik yaşantılar sonrasında çocuk ve ergenlerde ortaya çıkan stres tepkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş 20 maddelik bir ölçektir. Her madde belirtinin şiddetine göre 0-4 puan arasında değerlendirilmektedir. Çocuklar her maddeyi beşli derecelendirme (0=hiçbir zaman, 1=çok az bir zaman, 2=az bir zaman, 3=çoğu zaman, 4=pek çok zaman) üzerinden yanıtlamaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Erden ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe' de test-tekrar test güvenilirliği 0.86, görüşmeci arası güvenilirliği 98 olarak bulunmuştur (Erden ve ark. 1999). ÇTSSTÖ beşli Likert tipi yarı yapılandırılmış bir ölçektir. Toplam puanınının 12-24 arasında olması hafif TSSB tepkisine, 25-39 arası orta, 40-59 arası ağır ve 60'ın üstü çok ağır derecede TSSB tepkisine işaret etmektedir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında veri toplanmasına Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Tıbbi Uygulamalar Etik Kurulu'ndan izin alındıktan sonra, 15 Ocak 2017'de başlanılmış ve 15 Mart 2017'de

bitirilmiştir. 16 Mart 2017 ile 15 Nisan 2017 tarihleri arasında verilerin istatistiksel analizi, yorumlanması ve raporlaştırılması yapılmıştır. 30 Nisan 2017 tarihinde de araştırma bitirilmiştir.

Veri toplama süreci; öncelikli olarak Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı'nın çalışma yapmaya izin verdiği dosyaların genel olarak incelenmesi, bu inceleme sonucunda dosya bilgi formunun oluşturulması ve sonrasında verilerin oluşturulan forma işlenmesi ve raporlaştırılması şeklinde devam etmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Çalışmada kullanılan Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği Kocaeli Çocuk İzlem Merkezi'nde adli görüşmeciler tarafından rutin uygulanan bir ölçek olması nedeniyle ölçeklerden ve formlardan elde edilen veriler araştırmacılar tarafından aslına uygun olarak yeniden ölçeğe işlenmiştir.

Verilerin İşlenmesi ve Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin işlenmesinde SPSS 17.00 İstatistiksel Paket Programı tanımlayıcı istatistik testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular; çocuklara ilişkin sosyo-demografik özellikler, ailelere ilişkin sosyo-demografik özellikler, cinsel istismara ilişkin özellikler ve travma sonrası stres ile ilgili bulgular olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 1: Çocuklara İlişkin Sosyo-demografik Bulgular

Çocukların Özellikleri	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kız	147	90,2
Erkek	16	9,8
Okula Devam Durumu		
Okula Gidiyor	142	87,1
Okula Gitmiyor	21	12,9
Çocukların Yaşadıkları Yer		
Aile Yanı	158	96,9
Kurum Bakımı	4	2,5
Yatılı Okul	1	0,6
Kardeş Sayısı		
Tek çocuk	23	14,1
İki kardeş	66	40,5
Üç kardeş ve üzeri	74	45,4
Toplam	163	100

Tablo 1'de çocukların % 90,2'sini kız çocuklarının, %9,8'ini erkek çocuklarının oluşturduğu, %87,1'inin örgün eğitime devam ettiği, %12,9'unun eğitime devam etmediği, %96,9'unun ailesinin yanında, %2,5'inin kurum bakımı veren Kocaeli Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı kurum veya kuruluşlarda, % 0,6'sının da Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı yurtlarda kaldığı, % 14,1'inin tek çocuk, %40,5'inin iki kardeş, %45,4'ünün ise üç kardeş ve üzeri olduğu tespit edilmiş olup kız çocuk olmanın, ailede çocuk sayısının fazla olmasının cinsel istismara maruz kalma açısından risk oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2: Çocukların Anne ve Babalarına İlişkin Sosyo-demografik Bulgular

Ailelere İlişkin Özellikler	Anne		Baba	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yaş				
18- 25	1	0,6		
26-33	33	20,2	9	5,6
34-40	63	38,7	56	34,6
40 Yaş Üzeri	66	40,5	97	59,8
Medeni Durum				
Evli	135	82,8	137	86,2
Boşanmış	20	12,3	19	11,9
Eşi Ölmüş	2	1,2	3	1,9
Tekrar Evlenmiş	4	2,5		
Nikâhsız Yaşıyor	2	1,2		
Eğitim Durumu				
Okuma Yazma Yok	7	4,3	5	3,1
Okuma Yazma Var	3	1,8	6	3,7
İlkokul	96	58,9	77	46,9
Ortaokul	25	15,3	24	14,8
Lise	25	15,3	41	25,3
Üniversite	7	4,3	10	6,2
Çalışma Durumu				
Çalışmıyor	120	73,6	15	9,3
İşçi	27	16,6	88	53,7
Memur	3	1,8	6	3,7
Emekli	4	2,5	14	8,6
Serbest Meslek	8	4,9	40	24,7
Diğer	1	0,6		
Toplam	163	100	163	100

Tablo 2'ye göre çocukların annelerinin %40,5'inin 40 yaş ve üzeri, %38,7'sinin 34-40 yaş aralığında olduğu; babaların ise %59,8'inin 40 yaş üzeri, %34,6'sinin 34-40 yaş aralığında oldukları saptanmıştır. Annelerin %82,8'inin evli, %12,3'ünün boşanmış olduğu; babaların %86,2'sinin evli ve %11,9'unun boşanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin %4,3'ünün okuma yazma bilmediği, %1,8'inin okuma yazma bildiği ama eğitim almadığı, %58,9'unun ilkokul mezunu, %15,3'ünün ortaokul mezunu, %15,3'ünün lise mezunu, %4,3'ünün ise üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir. Babaların % 3,1'inin okuma yazma bilmediği, % 3,7'sinin okuma yazma bildiği ama örgün eğitim almadığı, %46,9'unun ilkokul mezunu, %14,8'inin ortaokul, %25,3'ünün lise mezunu, %6,2'sinin üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Annelerin çoğunluğunun (%73,6'sinin) çalışmadıkları, %16,6'sının işçi, %1,8'inin memur, %2,5'inin emekli, %5,5'inin serbest meslek sahibi oldukları; babaların % 9,3'ünün işsiz, % 53,7'sinin işçi, % 3,7'sinin memur, %8,6'sının emekli, %24,7'sinin ise serbest meslek sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 2'deki veriler cinsel istismarın tüm aile çeşitlerinde görüldüğünü ancak annenin eğitilmiş olduğu ailelerde daha az, anne ve babanın genç yaşta evlenerek çocuk sahibi olduğu ailelerde daha yoğun

görüldüğünü, bunlara ek olarak düşük anne baba eğitiminin çocuk cinsel istismarı açısından risk faktörü teşkil ettiğini göstermektedir.

Tablo 3: Ailelerin Gelirine İlişkin Bulgular

Ailenin Gelir Durumu	Sayı	Yüzde
Gelir Durumu		
1404 TL Altı	73	44,8
1405- 2000 TL	35	21,5
2001 TL ve üzeri	57	33,7
Çalışma Biçimi		
Tam zamanlı	126	78,3
Yarı zamanlı/mevsimsel	7	4,3
Düzenli bir gelir yok	23	14,3
Emekli	5	3,1
Gelire İlişkin Görüş		
Yeterli	111	68,1
Yetersiz	52	31,9
Toplam	163	100

Tablo 3'te çalışmanın yapıldığı 2017 yılının asgari ücret düzeyi temel yoksulluk ölçütü olarak belirlenmiştir (2017 yılı asgari ücret tutarı net olarak 1404 TL'dir). Tablo 3'e göre ailelerin %44,8'inin 1404 TL altı, %21,5'inin 1405-2000 TL, %33,7'sinin 2001 TL ve üzeri gelire sahip oldukları, ailelerin çalışan üyelerinin çoğunluğunun (%78.3) tam zamanlı çalıştığı, %14,3'ünün düzenli gelir getiren bir işinin olmadığı, %4,3'ünün yarı zamanlı veya mevsimlik çalıştığı, %3,1'inin emekli olduğu, ailelerin %68,1'inin gelirlerini yeterli bulduğu, %31,9'unun ise gelirlerini yeterli bulmadığı bilgisine erişilmiştir. Çalışmanın yapıldığı zaman itibarıyla çalışmaya dâhil olan ailelerin çoğunluğunun asgari ücret altında bir gelire geçindiği görülmektedir.

Tablo 4: Cinsel İstismara İlişkin Bulgular

Cinsel İstismar	Sayı	Yüzde
Cinsel İstismarın Türü		
Temas İçermeyen Dokunma	15	9,2
Temas İçeren Dokunma	148	90,8
Cinsel İstismarın Niteliği		
Cinsel İçerikli Konuşma	46	28,2
Teşhircilik	8	4,9
Röntgencilik	3	1,8
Cinsel dokunma	126	77,3
Oral-genital	12	7,4
Anal	26	16
Genital	35	21,5
Pornografi	2	1,2
Fuhuşa zorlama	3	1,8
Cinsel İstismarın Sıklığı		
Bir Kez	92	56,4
Birden fazla	71	43,6
Cinsel İstismarcı		
Aile İçi	37	22,7
Aile Dışı	126	77,3
Toplam	163	100

*Tabloda yer alan cinsel istismarın niteliği ile ilgili veriler, çocukların aynı anda birden fazla cinsel eyleme maruz kaldığını beyan etmesi nedeniyle ayrı ayrı hesaplanmış ancak tabloda bütün olarak verilmiştir.

Tablo 4'te cinsel istismara maruz kalan çocukların büyük bir çoğunluğunun (%90,8'inin) temas içeren, %9,2'sinin ise temas içermeyen cinsel istismara maruz kaldığı görülmektedir. Çocukların %77,3'ünün cinsel dokunma (özel bölgelerine penetrasyon olmadan cinsel organ ile ya da el, ayak vb. uzuv ile dokunma), %28,2'sinin cinsel içerikli konuşma, %21,5'inin genital, %16'sının anal, %4,9'unun teşhircilik, %1,8'inin röntgencilik, %1,8'inin fuhuşa zorlanma, %1,2'sinin pornografi türlerinde cinsel istismara maruz kaldıkları, çocukların %56,4'ünün bir kez, %43,6'sının ise birden fazla kez cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çocuklara cinsel istismar uygulayanların %22,7'sinin aile içi, %77,3'ünün ise aile dışı istismarcılar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5: Çocuklarda Travma Sonrası Stres Tepki Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tepki Düzeyi	Sayı	Yüzde
Hafif	33	20,2
Orta	43	26,4
Ağır	71	43,6
Çok ağır	16	9,8
Toplam	163	100

Tablo 5'te araştırma kapsamında dosyalarına ulaşılan çocukların %43,6'sının ağır, %26,4'ünün orta, %20,2'sinin hafif, %9,8'inin çok ağır travmatik stres belirtileri gösterdiği saptanmıştır. Çocukların çoğunluğunun (%79,8) orta ve üzeri travmatik stres belirtisi göstermesi, cinsel istismarın çocukların ruh sağlığını olumsuz etkilediğini ve birçok psikopatolojiye sebep olabileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Cinsiyet ve ÇTSS-TÖ İlişkisi

Cinsiyet	ÇTSS-TÖ PUAN									
	Hafif		Orta		Ağır		Çok ağır		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kız	29	19,7	36	24,5	66	44,9	16	10,9	147	100
Erkek	4	25,0	7	43,8	5	31,3	0	0	16	100
Toplam	33	20,2	43	26,4	71	43,6	16	9,8	163	100

Tablo 6'da cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının %19,7'sinin hafif, %24,5'inin orta, %44,9'unun ağır, %10,9'unun da çok ağır travmatik stres belirtisi gösterdiği, erkek çocuklarının %25'inin hafif, %43,8'inin orta, %31,3'ünün ağır travmatik stres belirtisi gösterdiği tespit edilmiştir. Kız çocuklarının erkek çocuklarına göre cinsel istismar sonrası daha fazla travmatik stres belirtisi gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 7: ÇTSSTÖ'nün Eğitim Düzeyi Değişkeni İle İlişkisi

EĞİTİM DÜZEYİ	
ÇTSSTÖ	0,387**
Pearson Korelasyon Testi	** P<0.01

Çocukların eğitim düzeyleri ve ÇTSSTÖ puanları arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla Pearson Korelasyon Testi yapılmıştır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların eğitim düzeyleri ile ÇTSSTÖ'den alınan puanlar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre eğitim düzeyi arttıkça ÇTSSTÖ'den alınan puanların da arttığı söylenebilir ($r=0,38$, $p<0.01$).

Tablo 8: ÇTSSTÖ'nün Başarı Düzeyi Değişkeni İle İlişkisi

	BAŞARI DÜZEYİ
ÇTSSTÖ	-0,172*
Pearson Korelasyon Testi, *$p<0,05$	

Tablo 8'de ÇTSSTÖ'ün okul başarı düzeyi değişkeni ile arasındaki ilişki gösterilmiştir. Çocukların okul başarı düzeyleri ve ÇTSSTÖ puanları arasındaki ilişkiyi anlamak amacıyla Pearson Korelasyon Testi yapılmıştır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların okul başarı düzeyleri ile ÇTSSTÖ'den alınan puanlar arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre çocukların okul içerisindeki akademik başarıları arttıkça ÇTSSTÖ puanlarının azaldığı söylenebilir. ($r=-0,172$, $p<0.05$).

Tablo 9: ÇTSSTÖ Puanları ile Cinsel İstismar Türü İlişkisi

		N	Ortalama	Standart sapma	T	P
Seksi konuşma	Var	8	36,37	12,25838	2,15	0,033
	Yok	155	39,90	16,24423	2,42	
Teşhircilik	Var	8	36,37	12,25838	-0,606	0,545
	Yok	155	39,90	16,24423	-0,781	
Röntgencilik	Var	3	46,00	19,07	0,681	0,497
	Yok	160	39,61	16,04	0,576	
Özel bölgelere dokunma	Var	126	36,65	16,62	-0,113	0,910
	Yok	37	40,00	14,15	-0,124	
Penetrasyon	Var	54	43,24	16,70	1,970	0,050
	Yok	104	38,00	15,52	1,930	
Oral-Genital	Var	12	42,00	15,50	0,506	0,613
	Yok	151	39,55	16,13	0,554	
Pornografi	Var	2	29,00	7,07	-0,951	0,343
	Yok	161	39,86	16,10	-2,107	
Fuhuşa zorlama	Var	3	50,66	4,93	1,191	0,235
	Yok	160	39,53	16,13	3,569	

Tablo 9'da çocuklara uygulanan cinsel istismarın türü ile ÇTSSTÖ puanları bağımsız iki örnek için t-test analizi uygulanarak karşılaştırılmıştır. Çocuklara uygulanan cinsel istismar türlerinden seks konuşma olarak adlandırılan, içerisinde cinsellik içeren konuşmalar ve ÇTSSTÖ puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Buna göre seks konuşmaya maruz kalan çocukların ÇTSSTÖ puanları (\bar{x} 39.90) seks konuşmaya maruz kalmayanlardan (\bar{x} 36,37) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Cinsel istismar esnasında penetrasyonun varlığı ile ÇTSSTÖ puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Buna göre cinsel istismar esnasında penetrasyona maruz kalan çocukların

ÇTSSTÖ'den aldıkları puanlar anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Cinsel istismarda penetrasyonun gerçekleşmiş olmasının travma sonrası stresi artırdığı söylenebilir.

Tablo 10: İstismarcının Yakınlık Derecesi ile ÇTSSTÖ Puanları Arasındaki İlişki

	N	Ortalama	Standart sapma	T	P
Aile İçi	37	45,46	15,46	2,50	0,013
Aile Dışı	126	38,05	16,90	2,54	

Tablo 10'a göre aile içi cinsel istismara maruz kalan çocukların ÇTSSTÖ'den aldıkları puanların ortalamaları (\bar{x} 45,56) aile dışından biri tarafından istismara maruz kalan çocukların aldıkları puan ortalamalarından (\bar{x} 38,05) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Tablo 11: Aile İçi İlişkilerin Niteliğine Göre ÇTSSTÖ ANOVA Sonuçları

İlişki Durumu	N	Ortalama	Standart sapma	F	P
Anne ve Babanın İlişkinin Niteliği					
İyi	112	37,4643	15,54994	3,382	0,037
Orta	19	47,4211	17,09553		
Kötü	10	42,4000	18,47040		
Anne ile Çocuk İlişkinin Niteliği					
İyi	129	37,79	15,46	5,42	0,005
Orta	25	46,08	17,10		
Kötü	8	51,87	14,40		
Baba ile Çocuk İlişkinin Niteliği					
İyi	115	36,97	15,63	6,47	0,002
Orta	27	47,44	15,41		
Kötü	20	45,50	15,49		

Tablo 11'de anne ve baba ilişkisinin niteliğine göre ÇTSSTÖ'den aldıkları puanları karşılaştırmak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlara göre ilişkinin niteliğine göre ÇTSSTÖ puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır (F 2,138) = 3,38 $p < 0.05$). Farklılaşmanın kaynağını anlamak amacıyla Scheffe testi uygulanmıştır. Buna göre anne ve baba ile ilişkisi iyi olan çocukların puan ortalamaları (\bar{x} 37,46), anne ve baba ile ilişkisi orta olan çocukların ortalamalarından (\bar{x} 47,42) anlamlı olarak daha düşüktür. Anne ve baba ile ilişkisi kötü olan çocukların puan ortalamaları (\bar{x} 42,40), anne ve baba ile ilişkisi iyi ve orta olan çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p > 0.05$).

Çocukların anneleri ile ilişkileri ve ÇTSSTÖ'den alınan puanlar arasındaki ilişki için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlara göre ilişkilerin niteliğine göre ÇTSSTÖ puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır (F 2,159) = 5,42 $p < 0.05$). Farklılaşmanın kaynağını anlamak amacıyla LSD testi uygulanmıştır. Buna göre anne ile ilişkisi iyi olan çocukların puan ortalamaları (\bar{x} 37,79), anne ile ilişkisi orta düzey olan çocukların ortalamalarından (\bar{x} 46,08) anlamlı olarak daha düşüktür. Anne ile ilişkisi kötü olan çocukların puan ortalamaları (\bar{x} 51,40), anne ile ilişkisi iyi ve orta olan çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Çocukların babaları ile ilişkileri ve ÇTSSTÖ'den alınan puanlar arasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar, ilişkilerin niteliğine göre ÇTSSTÖ puanlarının anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Buna göre baba ile ilişkisi iyi olan çocukların puan ortalamaları (\bar{x} 36,97), baba ile ilişkisi orta olan çocukların ortalamalarından (\bar{x} 47,44) anlamlı olarak daha düşüktür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda kız çocuk olmanın cinsel istismara maruz kalmada bir risk faktörü olduğu tespit edilmiştir. Bu durum literatürde çocuk cinsel istismarı ile ilgili yapılan çalışmaların bulgularıyla (Metin, 2010; Sarıcan, 2016; Özer ve ark., 2008; Bunting ve ark., 2008; Çengel ve ark., 2007; Zengin 2014) benzerdir. Erkek çocuklarının bildirimlerinin az olması Crosson ve Tower'ın da belirttiği gibi (2008) toplumsal olarak kız ve erkek çocuklarına atfedilen değer ve davranış örüntüleri ile ilişkili olabilir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre kız çocuklarına yönelik cinsel istismarın daha görünür olduğu, erkek çocuklarına yönelik cinsel istismar bildirimlerinin ise daha az yapıldığı söylenebilir.

Çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların tamamına yakınının aile yanında kaldığı tespit edilmiştir. Yapılan bir başka çalışmada ise cinsel istismar mağduru çocukların %62'sinin aile yanında yaşadığı saptanmıştır (Uğur ve ark., 2012). Dönmez ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada (2014) cinsel istismar mağduru çocukların %80'inin çekirdek ailede, %14,4'ünün ise tek ebeveynli ailelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Mevcut literatür ile bu çalışmanın bulgularının tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Cinsel istismara maruz kalmada aile yanında kalmanın çocukları korumada tek başına etkili bir faktör olmadığı görülmektedir. Değişen aile ve toplum yapısı ile birlikte ebeveynlerin; mevcut sorun çözme becerilerinin yetersiz kalması, ekonomik olanaklarının yeterli olmaması, kronik hastalığa sahip olmaları vb. nedenlerin aileyi çocuklar için korunaklı bir yapı olmaktan uzaklaştırdığı söylenebilir. Bu nedenle çocukların korunmasının sadece aile temelli değil aile, toplum ve sosyal politikaların bütüncül uyumu ile daha etkin bir şekilde sağlanabileceği göz önünde tutulmalıdır. Öte yandan klasik erkek egemen aile yapısında kadının erkeğe ekonomik bağımlılığı ve Colby (2005)'nin belirttiği gibi aile birliğinin devamının öncelik taşıması gibi ataerkil değerler, kadınları, çocuklarını koruma konusunda güçsüzleştirmektedir. Bu nedenle aile kavramının toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde ele alınması, sosyal politikaların öncelikli olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermesi ve özellikle kadın ve kız çocuklarının eğitim olanaklarının fırsat eşitliği ilkesince düzenlenmesinin çocuk cinsel istismarının önlenmesinde yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada çocukların yarısından fazlasının üç ya da daha fazla sayıda kardeşi olduğu tespit edilmiştir. Uğur (2012) ve Er (2010) yaptıkları çalışmalarında cinsel istismara maruz kalan çocukların birden fazla kardeşi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Sarıcan tarafından 2016 yılında Kocaeli Çocuk İzlem Merkezi'nde yapılan bir çalışmada çocukların büyük bir çoğunluğunun birden fazla kardeşe olduğunu tespit etmiştir. Sedlak ve arkadaşları tarafından 1997 yılında yapılan bir çalışmada ise kardeş sayısı ve cinsel istismar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu çalışma ile alan yazındaki çalışmaların verilerinin tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Anne ve babanın bakım vermekle yükümlü olduğu çocuk sayısının arttığı durumlarda ebeveynlerin çocuk ile zaman geçirme, çocuğun

başına gelen eylemlerden haberdar olma ve gerekli önlemleri almada gecikmeler yaşanabileceği söylenebilir.

Çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların annelerinin ve babalarının çoğunluğunun 35 yaş üzerinde ve evli olduğu, büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu ancak eğitim düzeylerine detaylı bakıldığında babaların annelere oranla daha yüksek eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir. Yine annelerin çoğunluğunun çalışmadığı, babaların büyük çoğunluğunun ise çalıştığı tespit edilmiştir. Literatürde cinsel istismara maruz kalan çocukların anne ve babalarının yaşları ile ilgili yeterli miktarda çalışma bulunmamaktadır. Metin tarafından 2010 yılında yapılan bir çalışmada anne ve babaların genellikle 35 yaşının üzerinde oldukları saptanmıştır. Koç ve arkadaşları tarafından 2009 yılında yapılan bir çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların annelerinin %68,5'inin ve babaların %78,7'sinin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Uğur tarafından 2012 yılında yapılan diğer bir çalışmada cinsel istismar mağduru çocukların anne ve babalarının %70,8'inin ilköğretim düzeyinde eğitim aldıkları saptanmıştır. Yine Çengel ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada (2007) istismara uğrayan çocukların %88,3'ünün babasının çalıştığı, %54' ünün ise annesinin ev hanımı olduğu bildirilmiştir. Demirci ve arkadaşlarının (2016) yapmış olduğu bir çalışmada annelerin %75,9'unun ev hanımı olduğu, %24,1'inin aktif olarak çalıştığı saptanmış olup mevcut çalışma ile literatür bulgularının benzerlik gösterdiği, cinsel istismara maruz kalan çocukların ailelerinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğu ve bu durumun cinsel istismara maruz kalmada risk teşkil ettiği söylenebilir. Erkek egemen toplum yapısının norm olarak kabul edildiği ataerkil aile yapısında kadının daha düşük eğitim alması, çalışma yaşamından uzaklaştırılması, kültürel ve toplumsal olarak erkeğin iktidarına boyun eğmesinin öğretilmesi ile oluşturulan asimetric güç ilişkisinin kadınları, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak güçsüz bırakarak çocuklarını korumada işlevsiz hale getirdiği söylenebilir. Ataerkil toplumlarda toplumsal kimliklerin inşa süreçlerinde, kadın kimliği değersizleştirilmekte ve güçlenmesine izin verilmemektedir. Kadınlara, evde çocukların bakımı ve ev içi sorumluluklara yönelik görevleri kendi doğal görevleri olarak algılatılmakta olduğu için kadınlar, erkeklere göre kendilerini daha değersiz ve önemsiz görebilmektedir. Bu anlayış erkekler tarafından da onaylanarak devam ettikçe aile içi eşitsiz ilişkiler kendisini yeniden üretmekte ve kadının çocuklarını korumada yetersiz kalmasına yol açabilmektedir (Aktaş, 2013).

Çalışmada aile üyelerinden en az birinin çalıştığı aile oranının %78,3 olduğu ancak bu ailelerin %66,3'ünün 2000 TL altında bir gelire çalıştığı ve %68'inin gelirini yetersiz bulduğu tespit edilmiştir. 2017 yılı Türk İş verilerine göre dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırının 5238 TL olduğu düşünüldüğünde mağdur çocukların ailelerinin büyük kısmının yoksul olduğu ve yoksulluğun cinsel istismara maruz kalmada bir risk faktörü olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Literatüre bakıldığında cinsel istismara maruz kalan çocukların ailelerinin büyük çoğunluğunun düşük geliri oldukları söylenebilir (Dönmez ve ark. 2014, Kılıçoğlu 2010). Yoksulluk, içinde birçok sosyal sorunu barındıran bir risk faktörüdür, çocukların cinsel istismarı tüm sosyo-ekonomik düzeylerde gerçekleşmesine rağmen yoksul ailelerin çocuklarının mağdur olma olasılığı daha fazladır. Yoksul

ailelerde üye sayısı diğer aileler ile karşılaştırıldığında daha fazla olup çocuklar eğitim imkânlarından eşit düzeyde yararlanamamakta, sağlık hizmetlerine erişimleri kısıtlanmakta ve ailenin gelir kaynakları sınırlı olduğu için çalışmak zorunda kalabilmektedir. Sözü edilen tüm bu faktörlerin çocuğun cinsel istismara maruz kalmasına etkisi söz konusu olabilmektedir.

Bu çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların tamamına yakınının temas içeren cinsel istismara maruz kaldıkları, bu dokunmaların çoğunluğunun basit dokunma, yarısına yakınının da penetrasyon içeren bir cinsel eylem olduğu ve bu eylemlerin yarıya yakınının birden fazla kez meydana geldiği, yine çocukların büyük çoğunluğunun tanıdıkları kişiler tarafından cinsel istismara maruz kaldıkları, istismarcıların dörtte birinin ise aile içinden olduğu tespit edilmiştir. Literatür ile çalışma bulgularının benzerlik gösterdiği, çocukların büyük çoğunluğunun dokunma ve penetrasyon şeklinde cinsel eylemlere maruz kaldığı, istismarcının genellikle çocuk tarafından tanınan biri olduğu, aile içi cinsel istismarın sanılanın aksine daha fazla olduğu hem literatür bilgisine hem de çalışma bulgularına dayanılarak söylenebilir (Dönmez ve ark. 2014; Kılıçoğlu, 2010; Şimşek, 2010; Berliner ve ark., 2002; Beyazıt ve Ayhan, 2015; Çengel ve ark., 2009; Magalhaes, 2009; Şahin ve ark., 2009). Bu çalışmada istismarcıların çoğunluğunun aile dışı kişiler olduğu görülmekle birlikte genel olarak cinsel istismarda istismarcının her zaman yabancı olduğu algısının yanlış olduğunu, istismarcıların çoğunlukla çocuğun tanıdığı ve toplum tarafından da saygı duyulan kişiler olabileceğini gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Çalışmada çocukların yarısından fazlasının ağır ve çok ağır travmatik stres belirtisi gösterdikleri, çocukların travma sonrası stres düzeylerinin artmasında cinsiyet, yaş, akademik başarı, cinsel istismarın niteliği, cinsel istismarcının yakınlık derecesi, cinsel istismarın sıklığı ve aile içi ilişkilerin etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla travmatik stres belirtisi gösterdikleri saptanmış olup bu durumun kadın ve erkekler açısından farklılaşan sosyalleşme pratikleri, toplumsal cinsiyet rol beklentileri ve baskıları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin Türkiye’de bekâretin önemli bir kavram olarak düşünülmesi ve evlenmeden bir kadının bekâretini yitirmiş olması kadınlar açısından daha fazla stres yaratan bir durum olarak değerlendirilebilmektedir. Literatürdeki çalışmalar ile bu çalışmadaki cinsel istismara maruz kalan kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha fazla travmatik tepki gösterdikleri ve TSSB açısından iki kat daha fazla risk altında olduğu bulguları benzerlik göstermektedir (Ballı, 2010; Gökler, 2001; Vogel ve Vernbeg, 1993). Temel insan hakları ihlali olarak varlığını sürdüren kadınlara yönelik cinsiyetçiliğin kadınların ruh sağlığını bozan ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Cinsel istismar sonrasında her kadın bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan son derece olumsuz şekilde etkilenmektedir. Cinsel istismarın özellikle küçük yaş grubunda meydana gelmesi, kız çocuklarında daha fazla ruhsal sorun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çalışmada çocukların eğitim düzeyleri arttıkça travma sonrası stres düzeylerinin de arttığı ortaya konmuştur. Eğitimin çocukların soyut düşünme kapasiteleri ve bilişsel işlevlerini arttırdığı, çocukların

eğitim düzeyinin artması ile birlikte yaşadıkları olaya dair sorgulamalarının ve iç görülerinin arttığı ve bu durumun da çocukların travmatik streslerini etkilediği söylenebilir. Martin ve arkadaşları (2004), çocukların yaş ve eğitim yılı arttıkça TSSB belirtilerinin sıklığı ve şiddetinin arttığı, çocukların eğitim düzeyi arttıkça kendilerini daha iyi ifade edebildikleri ve maruz kaldıkları eylemin ahlaki kötülüğünü daha iyi kavradıkları şeklinde bir değerlendirmede bulunmuşlardır.

Cinsel istismarın penetrasyon şeklinde gerçekleşmesinin çocukların travmatik streslerini arttırdığı görülmektedir. Evans ve arkadaşlarının (2005) cinsel istismar mağduru olan ve olmayan okul çağı çocuklarında TSSB gelişimini araştırdığı çalışmada, cinsel istismarın TSSB ile yüksek düzeyde ilişki gösterdiği, penetrasyon varlığı ve çocuğun istismarcıya yakınlık derecesinin anksiyete düzeyini arttırdığı, intihar girişimi sıklığının temas içermeyen olgularda daha az, penetrasyonun eşlik ettiği olgularda ise daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuğa yönelik gerçekleşen cinsel istismarın çocuğun tanıdığı ve güvendiği kişiler tarafından gerçekleşmesinin çocuğun travma sonrası stres düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Dönmez ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada istismarcının yakınlığı açısından yapılan değerlendirmede TSSB/ASB gelişimi açısından fark saptanmamıştır, fakat istismarcının aile içinden ve tanıdık olduğu olgularda Majör Depresif Bozukluğun daha yüksek oranda geliştiği tespit edilmiştir. Kılıçoğlu'nun (2010) çalışmasında mağdurların istismarcıya yakınlık derecesine göre istismarcının tanıdık olması durumunda ruh sağlıklarının daha fazla olumsuz yönde etkilendiği tespit edilmiştir. Literatürde, aile içi cinsel istismarın aile dışı cinsel istismar ile karşılaştırıldığı ve bu karşılaştırma sonucu aile içi cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkilerinin daha olumsuz ve uzun süreli olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Evans ve ark. 2005; Fassler ve ark., 2005). Bu çalışmanın da literatür ile uyumlu olduğu, aile içi cinsel istismarın travmatik stresi daha fazla artırdığı söylenebilir.

Çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların anne babalarının kendi aralarındaki ilişkinin olumsuz ya da çocuğun ebeveynleri ile kurmuş olduğu ilişkinin çatışmalı ve sorunlu olmasının travma sonrası stresi artırdığı tespit edilmiştir. Barbato ve Elizabeth'in 2003 yılında aile iletişim ortamının ebeveyn-çocuk ilişkilerine etkisini inceledikleri araştırmalarında aile içi iletişiminin ebeveyn-çocuk ilişkilerini her boyutta etkilediği, aile iletişim ortamının hem çocuk hem de ebeveynlerin motivasyonunda güçlü bir etkisi olduğu bulunmuştur. İletişim ortamlarındaki farklılıkların ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerini de farklılaştırdığı saptanmıştır. Anne ve babanın birbirlerine uyum sorunları fazla ise çocukların uyum sorunları da artmaktadır (Banyard ve ark., 2001). Barbato ve Elizabeth'in (2003) çalışması göz önüne alındığında cinsel istismara maruz kalan çocukların anne ve babalarının kendi aralarında kurdukları olumlu iletişimin çocuklar üzerinde de olumlu etki yarattığı, bu nedenle anne baba ilişkisi iyi olan çocukların ÇTSS-TÖ'den aldıkları puanların anlamlı olarak düşük çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Gökler tarafından yapılan bir çalışmada (2004) aileden alınan sosyal desteğin travma sonrası stres belirtilerine anlamlı bir katkısının olduğu saptanmıştır. Yavuzer'in (2006) değerlendirmesinde baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediği vurgulanmakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarıları ve bilişsel gelişimlerinin olumlu etkilendiği belirtilmektedir. Bütün bunların ötesinde baba, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modeli olması sebebiyle büyük bir önem taşır. Babanın yokluğu, pasifliği ya da ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde olumsuz etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir. Literatür göz önüne alındığında baba ile olumlu ve yapıcı bir ilişki kuran çocukların ÇTSS-TÖ puanlarının anlamlı olarak anne ile ilişkileri çatışmalı ve kötü olan çocuklardan daha düşük olduğu söylenebilir.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular göz önüne alındığında çocuk istismarı olgusunda meseleye bütüncül ve çok yönlü bakılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Mikro, mezo ve makro düzeyde yapılması gereken birçok düzenleme mevcut olup makro ölçekte düzenlemeler yapılırken diğer ülke örneklerinin incelenmesi faydalı olacaktır.

Makro açıdan birçok ülkenin çocuk ihmal ve istismarına yönelik ulusal stratejiler geliştirdiği görülmektedir. Hollanda, Almanya, İsveç, ABD ve Kanada'da özel olarak çocuk ihmal ve istismarını içeren düzenlemeler vardır. Düzenlemeler ülke içinde ve ülkeler arasında farklılık gösterse de önleme, fark etme, istismarı durdurma, çocuk istismarının zararlarını en aza indirme, kurumlar arası iş birliğini teşvik etme, çocukların fiziksel güvenliğini korumak için özel dikkat gösterme, hükümetler ve yerel yönetimler tarafından izleme ve denetim, araştırma yapma gibi birçok ortak öğeyi içerisinde barındırmaktadır. Hollanda'da çocuğa yönelik kötü muamele hakkındaki mevzuat koruyucu ve önleyici destek hizmetlerine öncelik vermektedir. Örneğin Kasım 2011'de Hollanda hükümetinin geliştirdiği 'Children Safe' adındaki 2012-2016 yıllarını kapsayan bir eylem planı ile çocuk cinsel istismarını önleme, toplumsal farkındalığı ve kurumlar arası eş güdümü arttırmaya öncelik verilmiştir. İngiltere'de istismar ve şiddeti önlemek için kanıt temelli uygulamalar temel alınmaktadır. Yaşamın her basamağında riskli durumlara karşı erken müdahale yöntemi temel alındığından sosyo-ekonomik risklerin oluşturabileceği şiddet ve istismar potansiyeline karşı kurumlar arası iş birliği desteklenmektedir. Sosyo-ekonomik düzey ve ruh sağlığı problemleri de şiddet ve istismarda risk unsuru olarak değerlendirilmekte, bunun için merkezi ve yerel yönetimlerle birlikte gönüllü kuruluşlar bireylerin ve toplumun ruh sağlığının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır (Department of Health, 2010). Amerika ve Kanada'da Tecavüz Kriz Merkezleri (Rape Crisis Centers) kurulmuş olup öncelikle krize müdahale ve adli işlemler yapılarak toplum temelli savunuculuk ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. İsveç'te yeni çocuğu olan ebeveynlere ebeveynlik izni boyunca devlet tarafından maddi destek sağlanmakta, yine 15 yaşına gelene kadar çocuklar için aileye çocuk parası adı altında maddi destek sunulmaktadır. Çocuğun doğumundan önce tüm ailelere doğum öncesi bakım hizmeti sunulmaktadır. 1-6 yaş aralığındaki her çocuğun anaokuluna gitme hakkı gözetilmekte, okula giden tüm çocuklar belediyeler tarafından okul sağlığı bakımı kapsamına alınmakta olup tüm çocuklar ücretsiz tıbbi bakım hakkına sahiptir (Berg- le Clercq, 2012). Ayrıca

çocuk ve ailelere sürekli danışmanlık hizmeti verilmektedir. Ebeveynler ve çocuklar için yerel yönetimler tarafından planlanan bu hizmetler çerçevesinde grup etkinlikleri, ebeveyn desteği ve/veya danışmanlık yer almaktadır. Özel ihtiyacı olan çocuklar ve aileleri için ebeveynlere yönelik çalışmalar, ayrılmış ebeveynlerin çocuklarla olan ilişkilerinde desteklenmesi için iş birliği anlaşmaları, aile danışmanlığı gibi sosyal hizmetler sunulmaktadır (Berg- le Clercq, 2012).

Çocuk ve aile açısından Türkiye özelinde meseleye bakıldığında, Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf bir ülke olması nedeniyle olanaklar ölçüsünde, ana-babaya yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri almakla ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğünden kaynaklı olarak çocuk koruma alanında temel düzenleme 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'dur. Bu kanunun amacı, "korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek" olarak ifade edilmektedir. Ancak koruyucu ve önleyici düzenlemeler bakımından kanunun zayıf bir yapısı olduğu ve çocuk bir suçun faili veya mağduru olmadığı sürece bu kanun kapsamında değerlendirilmesinin oldukça zor olduğu ifade edilmektedir.

Cinsel istismar mağdurlarına yönelik olarak Türkiye'de son yirmi yılda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle çocuk cinsel istismarı alanında çocukların ikincil örselenmelerini önlemek ve rehabilitasyon sürecini düzenlemek amacıyla olumlu adımlar atılmaktadır. Çocuk İlk Kabul Merkezlerinin oluşturulması, ÇİM'lerin kurulması ve yaygınlaştırılması, Adli Görüşme Odalarının oluşturulması, Çocuk Destek Merkezleri'nin oluşturulması, Çocuk Koruma Merkezlerinin yaygınlaştırılması ve sosyal hizmet merkezlerinin sayısının artırılması bu adımlara örnek verilebilir. Ancak bu yapıların farklı bakanlıklar içerisinde olması çocuk cinsel istismarı alanında dağınık ve bütüncül olmayan uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yapılan tüm düzenlemelerin çocukların ikincil travmasını önlemeye veya rehabilitasyon sürecine dair olduğu gözlenmektedir ancak çocukları korumaya yönelik düzenlemelerin eksikliği çocuk koruma alanının en temel sorunu olarak gözükmektedir.

Tüm bu veriler çerçevesinde, çocuğa yönelik cinsel istismar olgusuna yönelik makro, mezo ve mikro düzenlemelere ihtiyaç vardır. Makro düzeyde cinsel istismarı önleme ve toplumsal farkındalığı ve kurumlar arasındaki eş güdümü artırmaya yönelik politikalara öncelik verilmelidir. Kanıta dayalı sosyal hizmet uygulamaları temel alınarak ulusal risk analizi yapılmalı ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerde yer alan çocuklara yönelik koruyucu programlar hayata geçirilmelidir. Yoksulluk, düşük eğitim düzeyi, çocuk sayısının fazla olması, işsizlik, katı toplumsal cinsiyet kalıplarının varlığı vb. gibi faktörlerden hareketle çocuğu olan her ebeveyn, çocukların yaşları, gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçlarına yönelik temel ekonomik desteğin sağlanması, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, eğitimde eşitsizliklerin giderilerek fırsat eşitliğinin sağlanması, ebeveynlere yönelik çocuk gelişiminde çevresel riskleri de içerecek farkındalık eğitimleri gibi önleyici programların uygulamaya

konulması gerekmektedir. Çocuklar için ulusal risk haritası belirlenmeli ve riskler kategorize edilmelidir. Okul temelli önleme programları oluşturulmalıdır. Okul sosyal hizmeti uygulaması hayata geçirilmeli ve okul temelli hane ziyaretleri ile risklerin erken tespiti sağlanmalıdır.

Cinsel istismara maruz kalan çocuklara yönelik olarak bütüncül bir eylem programı oluşturulmalı ve dağınık halde faaliyet gösteren kurumlar ve birimler arasında eşgüdüm sağlanmalıdır. Bu kapsamda çocuk istismarı alanında Türkiye’de ilk olarak uygulamaya konulan üniversite hastanelerine bağlı çocuk koruma birimleri modeli ile daha sonra uygulamaya konulan çocuk izlem merkezleri, adli görüşme odaları uygulamaları ve kolluk uygulamalarının eşgüdümlü hale getirilmesi travma mağduru çocukların rehabilitasyonu için önemli bir gerekliliktir.

Mezzo düzeyde de koruyucu ve önleyici çalışmalara öncelik verilmelidir. Çocuklar ve ailelerine cinsel istismar farkındalık eğitimleri düzenlenmeli, çocuklara okullarda çocuk hakları temelinde grup çalışmaları ve oyun temelli etkinlikler düzenlenmelidir. Çocuklarda cinsel istismara yönelik koruyucu ve önleyici eğitimler, çocukların yaş grupları, cinsiyetleri, içerisindeki sosyal çevre kaynaklı risklere uygun bir biçimde verilmelidir. Travmatik eylemler sonrasında sosyal desteğin önemi göz önünde bulundurularak ailelerin sosyal işlevselliğinin artırılması, ruhsal sağlığı destekleme amacıyla aile terapisi uygulamaları ve grup çalışmaları planlanmalıdır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocuğun cinsel istismara maruz kalmasındaki etkisi hususunda aile temelli çalışmalar yapılmalıdır. Çocuktaki travma sonrası stres belirtileri açısından bakıldığında, çocuğun aileden aldığı sosyal desteğin ve çocuğun cinsel istismara ilişkin öznel algılarının yordayıcı özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda, çocuğun diğer aile bireyleriyle etkileşiminin sağlanlaştırılması; aile bireylerinin çocuğa uygun ve yeterli desteği vermek üzere bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Cinsel istismara maruz kalan çocuklara ihtiyaç duydukları destek hem aile içinden hem de yaşadıkları sosyal çevre tarafından sağlanmalıdır. Cinsel istismar mağduru çocuk ile tüm süreçler özenle yürütülmeli, profesyonel destek süreklilik göstermelidir. Çocukların ruh sağlığı profesyonelleri tarafından değerlendirilmesi ve ihtiyaç duyulması halinde psikoterapi ile desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların sosyal çevreleri ile kurdukları sağlıklı etkileşimin güçlendirme yaklaşımı temelinde yapılandırılmasına ve bu kapsamda çocukların aile üyeleri ile karşılıklı sevgi ve anlayışa dayanan bir iletişim ve davranış tarzının oluşturulmasına da dikkat edilmelidir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma kapsamında Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan onay alınmıştır (20 Aralık 2016 tarih ve GO/16969557-1217 sayılı).

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Adalı N. Y. Erden, G. T. D. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması* Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı).
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1).
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2007). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR). *Koroğlu E, Çev. Editörü. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.*
- Aydemir, İ. ve Yurtkulu, F. (2012). Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadelede Çocuk İzlem Merkezi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1(2), 151-165.
- Ballı, Ö. (2010). *Çukurova üniversitesi tıp fakültesine başvuran çocuk istismarı ve ihmali olgularının değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana.
- Banyard, V. L. Rozelle, D., Englund, D. W. (2001). Parenting the traumatized child: Attending to the needs of nonoffending caregivers of traumatized children. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 38(1), 74-76.
- Barbato, C. A. Graham, E. E. Perse, E. M. (2003). Communicating in the family: An examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives. *Journal of Family Communication*, 3(3), 123-148.
- Berg-le Clercq, T. (2012). Combating child abuse and neglect in Germany, Hungary, Portugal, Sweden and The Netherlands. *Final report of work stream 1: Collecting and comparing strategies, actions and practice.*
- Berger, L. M. (2005). Income, family characteristics, and physical violence toward children. *Child abuse & neglect*, 29(2), 107-133.
- Berliner, L., Elliott, D. M. (2002). *Sexual Abuse of Children (From The APSAC [American Professional Society on the Abuse of Children] Handbook on Child Maltreatment, P 55-79, 2002, John EB Myers, Lucy Berliner, et al. eds.--NCJ-198699).*
- Beyazıt, U., Ayhan, A. B. (2015). Türkiye’de Yapılmış Çocuğun Mağdur Olduğu Cinsel İstismar Olgularını Konu Alan Bilimsel Çalışmaların İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31(1), 455-467.
- Bostancı, N. Albayrak, B. Bakoğlu, İ., Çoban, Ş. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 44(2), 100-106.

- Brewin, C. R. Andrews, B., Valentine, J. D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of consulting and clinical psychology*, 68(5), 748-766.
- Bunting, L. (2008). Sexual offences against children: An exploration of attrition in the Northern Ireland criminal justice system. *Child abuse and neglect*, 32(12), 1109-1118.
- Crosson-Tower, C. (2008). *Understanding Child Abuse and Neglect (7th Edition)*. Boston: Pearson Education Inc.
- Colby, B. (2005) "The causation of child abuse", Frost, N. (ed) *Child Welfare: Major Themes in Health and Social Welfare*, Volume III.
- Çengel-Kültür, E. Çuhadaroglu-Çetin, F. Gökler, B. (2007). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *The Turkish journal of pediatrics*, 49(3), 256.
- Demirci, K. (2016). Çocukluk Çağı Travmaları ve Obsesif Kompulsif Belirtilerin İlişkisinin İncelenmesi. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 7-13.
- Dönmez, Y. E. Soylu, N. Özcan, Ö. Ö. Yüksel, T. Demir, A. Ç. Bayhan, P. Ç. Miniksar, D. Y. (2014). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 21(1), 44-48.
- Department of Health (2010). Interim Government Response to the Report of the Taskforce on the Health Aspects of Violence Against Women and Children (VAWC) London, (<https://fflm.ac.uk/wpcontent/uploads/documentstore/1268668151.pdf>). Erişim Tarihi: 25.04.2022.
- Er, T. (2010). *Cinsel istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin anksiyete, depresyon ve benlik algısı açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Adli Psikoloji. İstanbul.
- Erden, G. Kılıç, E.Z. Uslu, R.İ. Kerimoğlu, E. (1999). Çocuklar İçin Travma Sonrası Stres Tepki Ölçeği: Türkçe Geçerlik, Güvenirlik Çalışması. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(3): 143-149.
- Evans, E. Hawton, K., Rodham, K. (2005). Suicidal phenomena and abuse in adolescents: a review of epidemiological studies. *Child abuse & neglect*, 29(1), 45-58.
- Fassler, I. R. Amodeo, M. Griffin, M. L. Clay, C. M., Ellis, M. A. (2005). Predicting long-term outcomes for women sexually abused in childhood: Contribution of abuse severity versus family environment. *Child Abuse & Neglect*, 29(3), 269-284.
- Gencer Ö, Güvenir T. (2010). Çocuk ve Ergenlerde Cinsel istismar. "Çocukluk ve Adölesan Jinekolojisi ve Obstetriği" (Ed. Acar B) içinde,

- Gökler, I. (2002). Çocuk İstismarı ve İhmali: Erken Dönem Stresin Nörobiyolojik Gelişime Etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(2), 47-57.
- Gökler, I. (2004). Çocukluk Dönemi Kronik Hastalıklarının Psikososyal Boyutlarına İlişkin Çalışmaların Yöntemsel Açıdan Gözden Geçirilmesi: İleriye Yönelik Öneriler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 11 (1), 16-43.
- Gölge, Z. B. (2005). Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 42, 19-28.
- Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence. (2003). World Health Organisation, 2003. http://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/med_leg/guidelines/en/ Erişim tarihi: 29.09.2017
- İşeri E. (2008). Cinsel istismar. In: Çetin FÇ, Pehlivan Türk B, Ünal F, Uslu R, İşeri E, Türkbay T, Coşkun A, Miral S, Motavallı N (eds). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. 1.Baskı. Ankara: *Hekimler Yayın Birliği*: 470–477.
- Haizlip, T. M., Corder, B. F. (1996). *Coping with natural disaster. Severe stress and mental disturbance in children*, 131-152.
- Karainci, A. N., Erkam, A. (2007). Variables related to stress-related growth among Turkish breast cancer patients. *Stress and health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 23(5), 315-322.
- Kılıç, E. Z. Uslu, R. İ. Erden, G., Kerimoğlu, E. (1999). Çocuklarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerini Sürdüren Ailesel Etmenler. *Kriz Dergisi*, 7(2), 1-8.
- Kılıçoğlu, A.G. (2010). *Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Ve Ergenlerin Travmaya Tepkileri İle Anne-Babaların Tepkilerinin Karşılıklı İncelenmesi*. Uzmanlık Tezi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Bursa.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Aslan, A., Solak, U. (2012). Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*, 47(2), 119-124.
- Kurnaz, Ş. A. (2007). Çocuk yoksulluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12), 47-55.
- Martin, A. Najman, J. M., Williams, G. M., Bor, W., Gorton, E., Alati, R. (2011). Longitudinal analysis of maternal risk factors for childhood sexual abuse: early attitudes and behaviours, socioeconomic status, and mental health. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 45(8), 629-637.
- Magalhães, T. Taveira, F., Jardim, P., Santos, L., Matos, E., Santos, A. (2009). Sexual abuse of children. A comparative study of intra and extra-familial cases. *Journal of forensic and legal medicine*, 16(8), 455-459.

- Metin, Ö. (2010). *Çocuk psikiyatri polikliniğinde değerlendirilen cinsel istismar olgularının biyopsikososyal özellikleri*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin
- Moğolkoç, H. (2014). *Kanser hastası çocuk ve ergenlerin ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğunun ve travma sonrası gelişimin belirleyicileri; sosyal destek, ruminasyon ve yükleme biçimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa
- National Child Abuse and Neglect Data System (NCANDS) (2013). *Child Maltreatment*. US Department of Health and Human Services
- Özer E, Bütün C, Beyaztaş FY, Engin A, (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 51-55.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı* Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Sarıcan, A. (2016). *Cinsel İstismar Mağduru 9-15 Yaş Arası Çocuklarda Algılanan Sosyal Desteğin Travmatik Strese Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.
- Sedlak, A. J. (1997). Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect. *Journal of aggression, maltreatment and trauma*, 1(1), 149-186.
- Stratton, P., Hanks, H., & Browne, K. D. (2002). *Early Prediction and Prevention of Child Abuse: A Handbook*.
- Şahin, F., Çepik-Kuruoğlu, A., Demirel, B., Akar, T., Duyan-Çamurdan, A., Iseri, E., Oral, R. (2009). Six-year experience of a hospital-based child protection team in Turkey. *The Turkish journal of pediatrics*, 51(4), 336.
- Şimşek, Ş., & Gençoğlan, S. (2014). Cinsel istismar mağdurlarında istismar süresi ve sıklığı ile travma belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dicle Tıp Dergisi*, 41(1),166-170.
- Şimşek, Ş., Fettahoğlu, E. Ç., Özatalay, E. (2011). Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(3), 318-324.
- Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). <http://www.tuik.gov.tr> Erişim tarihi: 25 Nisan 2020.
- Uğur, Ç., Şireli, Ö., Esenkaya, Z., Yaylalı, H., Duman, S., Gül, B., & Kılıç, B. (2012). Cinsel İstismar Mağdurlarının Psikiyatrik Değerlendirilmesi Ve İzlemi: Son Dört Yıllık Deneyim. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 19 (2): 81, 86.

- US Department of Health and Human Services, & US Department of Health and Human Services. (2012). Administration for children and families, administration on children, youth and families, children's bureau. *Child maltreatment*, 685, 43.
- Veenema, T. G., Thornton, C. P., Corley, A. (2015). The public health crisis of child sexual abuse in low and middle income countries: An integrative review of the literature. *International journal of nursing studies*, 52(4), 864-881.
- Vogel, J. M., Vernberg, E. M. (1993). Part 1: Children's psychological responses to disasters. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22(4), 464-484.
- World Health Organization. (1999). Report of the consultation on child abuse prevention, 29-31 March 1999, WHO, Geneva (No. WHO/HSC/PVI/99.1). World Health Organization.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk ve Suç*, İstanbul, Remzi Kitabevi
- Yılmaz, G. (2009). Cinsel istismara uğramış ve uğramamış 6-12 yaş grubundaki çocukların aile resmi çizimleri, davranış sorunları ve ailelerin işlevsel özelliklerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Yorulmaz, H., Bayraktar, S., Özdiilli, K. (2010). Posttraumatic growth in chronic kidney failure disease. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 2313-2319.
- Yurdakök, K. (2010). Çocuk istismar ve ihmali, tanımı ve risk faktörleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32 (4), 423 – 434.
- Zara, A. (2011). *Krizler ve travmalar. Yaşadıkça Psikolojik Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları'nın İçinde* (Zara A., Ed.), İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 91-121.
- Zengin, B.Y. (2014). 9-17 Yaş Gruplarında Cinsel İstismar Olgularının Adli Süreçte Yaşadıkları Örselenmenin Değerlendirilmesi Ve Çözüm Önerileri. *Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı. İstanbul*.
- Zielinski, D. S., Bradshaw, C. P. (2006). Ecological influences on the sequelae of child maltreatment: A review of the literature. *Child maltreatment*, 11(1), 49-62.
- <https://www.wvi.org/publications/annual-report/2021-global-annual-report-world-vision-international>. Erişim, 25 Nisan 2022

